17 Jaar. No. 8. — 's HERTOGENBOSCH, — Zaturdag 18 Januarij 1845.

DE NOORD-BRABANDER

Staat- en Letterkundig Dagblad.

VOORWAARDEN DER PRIJS.
Voor de Stad, 12
Franco per post. „ 14.

DIRIGERE VERUM QUID VETAT.
Horatius.

ADVERTENTIEN
15 cents de regel
behalve 35 cents zegel.

Verschijnende drie malen in de week: Dingsdag, Donderdag en Zaturdag.

TURKIJE.

De [illegible] uit den Libanon, schilderen den toestand van dit gedeelte van Syrië met droevige kleuren af. De christenen der gemengde distrikten, dat is te zeggen van die streken in het gebergte alwaar zij met de Druzen ondereen gemengd zijn, willen zich tot geenen prijs aan het juk van de laatsten onderwerpen, zooals de Ottomannische Porte dit verlangt. Alles kondigt aan dat zij zich liever zullen laten ombrengen, dan zich door hunne vijanden de wet te laten voorschrijven.

De Turksche officier die het bevel voert over de ter bevrediging van Syrië afgezonden troepen, heeft zich tot den divan gewend, om te weten, of hij al dan niet geweld moet bezigen, om den tegenstand der christenen te overwinnen. Het antwoord van den divan was nog niet bekend. Intusschen heeft Halil-pacha met 2500 man bezittingen van Dgel-el-Kamar, van waar hij zich [illegible] naar de bedreigde punten zal hebben begeven.

(*Red. polit.*)

— Volgens eene brieflijke mededeeling van de Turksche grenzen, zou [illegible] van Syrië, van Moldavië en van Wallachije [illegible] de groote mogendheden het [illegible] hebben, om, wegens de zaken van het Oosten, te Londen eene nieuwe konferentie te openen en zoo dit [illegible] elders worden gelegd worden.

RUSLAND.

Van [illegible] grenzen wordt onder dagteekening van 1 januarij gemeld: «Sedert langen tijd heeft zoo te St. Petersburg als hier, geen bericht zoo veel opzien gebaard, als dat, volgens hetwelk de generaal von Rennenkampff, wegens het inzenden aan den keizer van valsche berigten omtrent krijgsgebeurtenissen in den Kaukasus, ontslagen en voor eenen krijgsraad geroepen is. Uit het bij deze gelegenheid gehouden onderzoek is gebleken, dat [illegible] schuldigde geenszins de eenige is, die zich aan dit bedrijf heeft schuldig gemaakt, maar dat soortgelijke handelingen reeds sedert jaren niet zeldzaam zijn. Van daar zoo vele berigten van overwinningen, [illegible] geen plaats gehad hadden; van daar de overdreven lof, die zoo dikwerf aan krijgsbedrijven der Russen werd toegezwaaid, terwijl de bergbewoners allerwege de bovenhand hadden. De laatste berigten uit Georgie houden in, dat de Circassiers in de maand november twee Russische forten vermeesterd en de bezetting daarvan over de kling gejaagd hebben."

ZWITSERLAND.

De regering van het kanton Lucern heeft haar met de [illegible] van Jesus gesloten staatsverdrag afgekondigd. Herzelf treedt den 5 dezen kracht van [illegible] zoo teekenen woelingen der radikalen, duren voort. [illegible] dagelijks met allerlei berigten opgevuld, en naar den toon te oordeelen, zijn die uiten, zou het niet te verwonderen zijn, dat de oproermakers, door hunne misdaden [illegible] lukte proefneming niet afschrikt, eene nieuwe waagden. De regering van Lucern verwacht dan ook geene middelen van verdediging. Lucern heeft op dit oogenblik veel [illegible] met eene belegerde stad [illegible] heeft talrijke barrikaden en versterkingen opgeworpen, en eene massa [illegible] omgehouwen, welke de verdediging zouden [illegible] moeten. Daarbij heeft zich de regering niet bepaald; zij heeft van hare bevoegdheid voor de toekomst aan den regerings-raad van Zurich kennis gegeven, en deze heeft zich gehaast eenen aan het Kanton Argau te zenden, ten einde [illegible] over de vrijkorpsch beraamden aanslag tegen Lucern.

Deze staat van zaken kan echter niet voortduren zonder de betreurenswaardigste gevolgen voor Zwitserland te hebben, en zou onvermijdelijk de [illegible] komende regeringloosheid na zich slepen.

(*Rev. polit.*)

DUITSCHLAND.

Prins Frederik Willem van Nassau, oom des thans regerenden hertogs, generaal majoor buiten [illegible] dienst, is den 6 dezer na langdurige [illegible] overleden.

— De reis des Konings van Pruissen naar Koppenhagen is voorheen jaar alleen om de slechte weersgesteldheid verschoven en zal in dit voorjaar stellig plaats hebben. Naar men thans vermeent moet ook het regelen van familiezaken aanleiding tot deze reis geven. Men verzekert dat Z. M. gedurende een groot deel van het nu ingetreden jaar onderscheidene togten naar verschillende rigtingen en streken zal ondernemen.

— Uit Altstad (in Weltrau) wordt een gruwelijk voorval gemeld, hetwelk sterker dan eenig tot dus verre bijgebragt voorbeeld, de rampzalige gevolgen toont, die dronkenschap na zich kan slepen. Een beschonken boerenknaap valt namelijk zijnen eveneens beschonken vader aan met deze woorden: *Oude, gij hebt reeds lang genoeg geleefd:* en hierop verworgt hij hem met eigen handen. De vadermoorder bevindt zich in handen van het geregt.

(*Dusseld. Zeit.*)

— In dato 8 dezer wordt uit Ulm geschreven: Onder dagteekening van 22 dec. jl. hebben wij nopens den vreeselijken brand in Dettingen (Ehingen) berigt gegeven, waarbij de bewoners van het huis, de smid met vrouw en kind, hunnen dood in de vlammen vonden. Thans vernemen wij, dat niet het ontboeid element, maar eene goddelooze moordenaarshand dit ongeluk heeft veroorzaakt. Een smidsgezel, thans reeds in hechtenis, leidde door plotselijke verdwijning verdenking op zich en nu verneemt men, dat door geregtelijk onderzoek reeds zou gebleken zijn, dat de misdadiger, verlokt door eene som gelds, welke zijn meester daags te voren had ontvangen, het gezin vermoordde, het geld roofde en vervolgens het huis in brand stak.

— Uit den Beijerschen Palts wordt onder dato 10 dezen geschreven: In het aanstaand voorjaar zullen vele volksverhuizingen uit deze streken naar Amerika plaats hebben. Het zijn meestendeels weggestelde landlieden, die reeds vele bekeerlingen en bloedverwanten in de plaats hunner nieuwe bestemming hebben.

ENGELAND.

De koningin heeft uit hare partikuliere casse ten jaarlijksch inkomen van 1000 p. st. aan sir August d'Este verzekerd, die door den dood van zijnen vader, den hertog van Sussex, die ondersteuning had verloren.

— Te Londen is op dit oogenblik een relwest aan den lord-maire in omloop, en doel hebbende dien magistraat te verzoeken bij de aanstaande bijeenkomst van den gemeenteraad een adres aan de koningin voor te stellen, strekkende om H. M. opmerkzaam te maken op de scheuring, welke de anglikaansche kerk bedreigt.

(*Times*).

— Men spreekt te Londen veel van een' tisch, dien de koning van Hanover op een gedeelte den juweelen van de Engelsche kroon gedaan, zou hebben, en welke aanleiding tot een regtsgeding geven zou, in hetwelk sir C. Wetherall voor genoemden [illegible] der koningin, en de solliciteur-generaal, benevens sir T. Wilde, voor H. M. zouden optreden. Het schijnt zeker dat George I, tijdens zijne troonsbeklimming, juweelen aan het huis van Hanover behoorende, ter waarde van 50,000 a 60,000 ponden sterling, naar Engeland heeft overgebragt, maar even zeker dat het, daar zij meermalen verzet zijn, moeijelijk vallen zal de identiteit daarvan te bewijzen.

— Op het landgoed van den heer B. Campbell, in het kerspel Lafayette, in den staat Kentucky, is op 50 ellen diepte in den grond gevonden een levende schildpad van 12 ned. duimen lang en 6 breed, verborgen in eene zeer harde aardlaag welke zich eerst als graniet voordeed en met geweld moest opgeruimd worden. De waggetuigen van dit zonderling natuurverschijnsel meenen dat deze schildpad gedurende eeuwen in dat verblijf, hetwelk haar naauw omsloten hield, moet doorgebragt hebben; hoewel sterk gewond uit den grond gehaald, heeft zij echter nog drie dagen geleefd.

— De ijzerfabriekaadje verkeert in een' zeer voldoenden toestand, de verslagen, in de drie maandelijksche vergadering der ijzerfabriekanten van zuidelijk Staffordshire voorgelegd, bevestigen de vroeger medegedeelde gunstige berigten. Alle smeltovens zijn in volle werking; de bestellingen zijn talrijk en de prijzen staan op een [illegible] koers. In eenige deelen van het distrikt hebben de fabriekanten het loon hunner werklieden verhoogd. De prijzen kunnen genoteerd worden, als volgt: ijzer in staven van 6 p. à 6 p. 10 s.; gebogen ijzer 3 à 4 p. met eene verhooging van ongeveer 20 sh.

SPANJE.

Berigten uit Madrid van [illegible] melden, dat in de kamer der gedeputeerden de discussie over het ontwerp tot dotatie der geestelijkheid is aangevangen.

— De minister van financiën heeft aan de kamer der afgevaardigden de staatsbegrooting overgelegd. De ontvangsten worden op 1,250,635,353 realen en de uitgaven op 1,206,5[illegible],688 realen geraamd.

— De door de vijandelijke regering uitgestrooide geruchten omtrent eene opkomende nieuwe ministeriële wijziging zijn van allen grondontbloot.

FRANKRIJK.

In de zitting van de kamer der pairs van den 13 dezer zijn de beraadslagingen aangevangen over het adres van antwoord en heeft de graaf Molé dadelijk daarover het woord opgevat, en wel om te verklaren, dat hij het staatkundig stelsel van den minister Guizot tot den einde toe zou bestrijden. Hij beweerde, dat dit stelsel, berustende op eene overdreven gehechtheid aan een nauw verbond met Engeland, moeijelijkheden gebaard en eene terugwerking opgewekt had, waar aan het den minister niet meer mogelijk was een einde te maken. Het gebeurde met Taïti en de leiding der onderhandelingen over het vraagstuk wegens het regt van onderzoek, waren de hoofdpunten van beschuldiging, die de heer Molé tegen den minister te berde bragt, zonder echter daaromtrent in bijzonderheden te treden.

De heer Guizot heeft dadelijk dezen aanval beantwoord. Hij zeide zich over de gezegden van den heer Molé te verwonderen, daar niemand in de kamer der pairs nog een afkeurend oordeel over de staatkunde van het ministerie had uitgesproken, en dat lid dus slechts de geruchten van den dag, de beschuldigingen in bijzondere kringen, op het oog scheen te hebben. Der kamer intusschen voegde het, zich niet door zulke geruchten, niet door nietige zamenspanningen van persoonlijke eerzucht te laten leiden, maar de zaken grondig te onderzoeken. Alle tusschen Frankrijk en Engeland aanhangige vraagstukken waren thans op eene voldoende wijze opgelost, met uitzondering alleen van dat wegens het regt van onderzoek. Daaromtrent kon de minister mededeelen, dat, vermits de uitoefening van dit regt gebleken was, de eer der beide landen in de waagschaal te stellen, bij aan de Engelsche regering de noodzakelijkheid van het opsporen van andere middelen tot het te keer gaan van den slavenhandel had onder het oog gebragt. De Engelsche regering had die noodzakelijkheid gevoeld, en het beramen der middelen tot beteugeling van het kwaad zou dien ten gevolge aan wederzijds te benoemen kommissarissen worden toevertrouwd. De heer Guizot sprak verder van de noodzakelijkheid van het bewaren van vriendschappelijke betrekkingen tusschen Frankrijk en Engeland, en gaf niet onduidelijk te kennen, dat, indien de heer Molé zich tot minister mogt kunnen verheffen, hij dit doen zou door medewerking van zoodanige mannen der tegenpartij, die vijanden waren van orde en vrede, en wier geheele loopbaan de strekking had gehad om de rust van Europa in de waagschaal te stellen. Daardoor zou het den staatsman, ook indien hij in zijn doel slagen mogt, onmogelijk zijn om eene goede staatkunde te volgen. —

De heer Molé antwoordde, dat hij geenszins tot de tegenpartij behoorde, maar opregtelijk de behoudende beginselen was toegedaan. Hij verweet aan den heer Guizot, dat deze ter zake van het vraagstuk wegens het regt van onderzoek gebrek aan moed had betoond. De door het kabinet genomen maatregelen tot oplossing van dit vraagstuk waren, volgens hem, onvoldoende. Het geschil wegens Taïti was geenszins afgedaan, maar zou voortdurend groote moeijelijkheden baren.

Nadat de heer Guizot een wederantwoord had gegeven, werd achtereenvolgens het woord gevoerd door de heeren St. Priest, Duchâtel, Passy, Boissy d'Anglas en de Montalembert. De redevoeringen der drie eerstgenoemden waren grootendeels van dergelijken inhoud, die van den graaf de Montalembert was, zoo als gewoonlijk, schitterend en was bijna uitsluitend aan de inwendige staatkunde van het kabinet gewijd, welke door den edelen pair met zeldzame welsprekendheid werd aangevallen. Zijne rede, die eenen onuitwischbaren indruk op de kamer scheen te maken, werd in de zitting van den volgenden dag door den groot-zegelbewaarder de heer Martin du Nord beantwoord.

— De maarschalk Bugeaud wordt den 20 of 22 te Parijs verwacht. Hij zal bijgevolg de beraadslaging over het adres in de kamer der afgevaardigden bijwonen.

— Wij vermeenen te kunnen verzekeren, dat men geheel en al ten onregte verkondigd heeft, dat de regering besloten had de onderscheidene in Frankrijk gevestigde jesuiten-gestichten te sluiten. Er is, wel is waar, sprake van dien maatregel geweest, maar men is voor de moeijelijkheid van deszelfs tenuitvoerlegging blijven stilstaan.

(*Revue de Paris.*)

— Het koninklijk geregtshof heeft den 13 dezer beraadslaagd over de mededeelingen van den groot-zegelbewaarder, betrekkelijk het wetsontwerp aangaande het stelsel van gevangenissen. Na eene vrij hevige woordenwisseling heeft het hof besloten het stelsel van eenzame opsluiting toe te laten, maar het alleen toe te passen op personen, tot opsluiting of gevangenisstraf veroordeeld. De tegenwoordige staat van zaken zou bij gevolg behouden worden voor hen, die voor levenslang of voor een bepaalden tijd tot dwangarbeid veroordeeld zijn. Het hof is voor acht dagen verdaagd, om over de uitzonderingen te beraadslagen, vooral omtrent de staatsmisdadigers.

— Het dagblad *l' Océanie Française* berigt nopens de bevolking der Markiezen-eilanden het volgende:

Het menscheneten heerscht er nog in al zijne afschuwelijkheid. Wij kennen wilden van Nou-Hiva, onderanderen den krijgsoverste Pakoko, en den opperpriester Vekeioe, die bekennen een aanzienlijk getal menschen te hebben opgegeten. Pakoko zegt zelfs dat hij het vleesch den Zuid landers boven dat der Europeanen verkiest, om dat dit laatste te zout is. Volgens hem heeft het menschenvleesch betrekking met dat van den konyn, doch zou beter smaken. Zelfs sedert de inbezitneming van Nou-Hiva door de Franschen, zijn er op dat eiland nog menschen verslonden. De wijze om dit afschuwelijk gerecht te bereiden, bestaat in de ingewanden uit het lijf te halen, en hetzelve dan, volgens de gewoonte der wilden, in eenen put te braden.

— Door de dagbladen wordt beweerd dat koning Lodewijk Philips zijne toestemming heeft gegeven tot eene ontbinding der kamers, ingeval het ministerie Guizot in de kamer der gedeputeerden de meerderheid niet erlange.

Dit berigt behoeft bevestiging.

NEDERLAND

's BOSCH, 17 januarij. Het *Journal de la Haye* van voorgisteren zegt, dat geen der in de residentie ontvangen tijdingen het verspreid gerucht bevestigen, dat de Keizer van Rusland ernstig ongesteld zou zijn. In de laatst ontvangen Duitsche dagbladen wordt van deze aangelegenheid ook met geen enkel woord meer gesproken.

— Gezegd blad van gisteren zegt daaromtrent:

„Niets is het te Frankfort en te Amsterdam verspreid gerucht nopens de ziekte des keizers van Rusland komen bevestigen."

— Geheel in strijd met bovenstaande regelen leest men in den Antwerpschen *Précurseur*.

« De *Emancipation* deelt het volgende mede:

» » Zoo op het oogenblik ontvangen wij het stelling berigt van den dood vankeizer Nikolaas.

« Keizer Nikolaas was den 25 junij 1796 geboren; en heeft dus nog niet ten volle den ouderdom » van 49 jaren bereikt. Hij regeerde sedert 9 november 1825. Zijn oudste zoon en vermoedelijke » opvolger is geboren 17 april 1818 en bij gevolg » 27 jaar oud. Men zegt dat hij van eene zachte en van natuur vreedzame inborst is. Hij is » gehuwd."

— De heer Rochussen, thans gezant en gevolmagtigd minister bij het hof van België, bevindt zich sedert eenige dagen te 's Hage.

's HAGE, 15 januarij. Het hof heeft den rouw aangenomen voor den tijd van veertien dagen, wegens het overlijden van Z. D. H. prins Frederik Willem van Nassau.

NIJMEGEN 14 januarij. Bij Zr. Ms. besluit van 31 dec. jl., no. 68 wordt bepaald, dat de uitwatering der Geldersche vallei zal worden verbeterd, in verband met de weder opmaking van de verdedigings-linie van de Grebbe, overeenkomstig een daarvan opgemaakt en goedgekeurd ontwerp. De ingelanden dezer landstreek zullen in de kosten van dat werk bijdragen eene som van tweemaal honderd duizend guldens; zullende de overige kosten door het rijk worden verstrekt.

(*Nijm. Ct.*)

AMSTERDAM, 15 jan. Met genoegen vernemen wij, dat het Z. M. onzen geëerbiedigden koning behaagd heeft, aan de kommissie voor de noodlijdenden op het eiland Urk de aanzienlijke som van *vijf honderd gulden* toe te zenden.

Ingezonden Stukken.

....., ... 11 *Januarij* 1845.

Weledele heeren!

Mag ik de vrijheid nemen de redaktie van het dagblad *de Noord-Brabander* opmerkzaam te maken, dat de redaktie van het *Handelsblad* den 10e dezer maand, Zijne Majesteit andermaal indachtig maakt op de onderscheiding, die, hunnes erachtens, de schutterij van het rijk verdient voor hare gepresteerde diensten, het vaderland en het regerend huis bewezen, en zulks in verband met of naar aanleiding van het 5e hoofdstuk, art. 33, pagina 20 der wet houdende oprigting der schutterijen over de geheele uitgestrektheid des rijks van den 10 april 1827, staatsblad no. 17.

Mag ik uweled. al verder observeren, dat aan alle de gemobiliseerde schutterijen, (met uitzondering der Noord-Brabandsche) om het even waar ter plaatse die schutterijen zich tijdens den tiendaagschen veldtogt ook bevonden of zich daarbij al dan niet door uitstekende daden hadden onderscheiden, het eeremetaal werd toegedacht, ingesteld bij Z. M. besluit van den 12 september 1831. Dat weinige dagen daarna, ook de Noord-Brabandsche schutterij werd gemobiliseerd en voor de groote zaak opgeroepen, dat aan haar de opgenoemde gemeenschappelijke plaatsen en de Zeeuwsche grenzen en vestingen ter bewaking werden toegedacht; van daar de vele verliezen hunner krijgsmakkers die zij te betreuren hebben en die in verhouding verreweg die van alle andere schutterijen hebben overtroffen, en hebben, pal gestaan tot aan de opheffing; zij hebben, bij het ongezond klimaat, al de verdere ontberingen en opofferingen verduurd en door hun onberispelijk gedrag, bewijzen van kameraadschap, volkomen eensgezindheid, geest en liefde voor koning en vaderland doen blijken.

Door de bepaalde [illegible] van het zoo even aangehaald besluit, meenen de leden der schutterij niet in de [illegible] te zijn, [illegible] zich dat artikel der wet voor aangenaame wet of voor schutterijen op hen toepasselijk zoude zijn geweest, [illegible] langdurige even getrouwe [illegible] dienstbetoonen.

Deze verwachting werd teleurgesteld, hoogstdeel in december jl. werd [illegible] onderscheidingsteeken ingesteld, waarin de Noord-Bra-

brandsche schutterij niet mogt deelen, die werd zelf in deze maand herhaald en men verwondere zich dus niet, dat bij zoodanige daadzaken en met een terugzien op het verledene het eergevoel van de gewezene Noord-Brabandsche mobiele schutters zeer wel lijdt, dat zij even gehecht aan hunnen koning, die ook de hunne en het vaderland dat ook het hunne is, hebben doen zien, dat zij daar, waar koning en vaderland wenkt, niet achterlijk zijn gebleven tot handhaving der dynastie van het regerend huis, als tot bescherming van den vaderlandschen grond, — en zich thans geheel en al zien vergeten — hoevele vrijwillige diensten zijn er in onderscheidene plaatsen van het gewest verrigt, die geheel werden voorbijgezien en door niets zijn aangemoedigd geworden en toch ten uitvoer gebragt.

De Noord-Brabander heeft zijn gevoel van eigen waarde, vele schutter-officieren, waaronder ik almede behoor, en verdere leden der Noord-Brabandsche schutterij hebben mij meermalen daarover hunne bevreemding te kennen gegeven, en thans ontvang ik van onderscheidene zijden aanzoek en aanvraag wat in deze te doen.

Bij de zoo ruime erkenning der andere korpsen, die reeds met het instellen krijgs begunstigd zijn, wordt dat gevoel op nieuw en te regt opgewekt; vandaar dat men wel is bedacht geweest om, bij wijze van eene geringe geldelijke bijdrage, onder de uitgetrokken, geweest zijnde, acht Noord-Brab. schutter-bataillons een algemeen aandenken daar te stellen, om aan de nakomelingschap te doen zien, dat de eerste provincie des rijks, hoe zeer in den jare 1830 uitgesloten van de eerste oproeping van mobilisatie, getrouw is gebleven aan hare verpligting en dit vertrouwen zich in alle opzigten heeft waardig gemaakt, waarvan ik geene bewijzen kan aanvoeren.

Ik vertrouw, dat uweled. de Noord-Brabanders eene wezenlijke dienst zult bewijzen, om, met een algemeen woord in uw dagblad, de hooge regering alhier bescheiden indachtig te maken, op de regten en aanspraken, die de Noord-Brabandsche schutterijen, en wel inzonderheid, door hen der stad voor vaderland en koning zijn uitgetogt, hebben op eenige onderscheiding aan anderen zoo ruimschoots toegekend.

Hoogachtend te zijn

Uweled. dienstv. dienaar.

J.

(Wij vermeenden van het verlangen van den inzender genoegzaam voldaan te hebben, met zijne geëerde letteren in ons dagblad op te nemen.)

(*Red.*)

Hooger beroep.

Arrh. Cour. van den 7 januarij bevat een artikel in betrekking hebbende op de wijze van uitvoering, welke aan het besluit van den 2 jan. 1842 gegeven wordt. De aanmerkingen, die zij opstelt, geven te kennen, dat het gedeputeerd bestuur van Zuid-Holland maakt, zijn allezins gegrond. Ook de Katholieken hebben zich te hoog klagen over sommige gedeputeerde besturen, welke hun het regt tot oprigting van scholen, om hunne even weinig gegrond als die, welke men van Zuid-Holland heeft aangehaald, om den heer van Prinsterer zijne aanvrage te weigeren.

Intusschen het artikel der *Arrh. Cour.*

Hoe de gedeputeerde staten van Zuid-Holland zich opwerpen tot geloofsregters.

Den 25 januarij 1842, *houdende nadere* [illegible] *van het lager onderwijs*, van [illegible] het volgende inhoud:

» Gelet op de bij ons ingekomen adressen, houdende bezwaren betrekkelijk het lager onderwijs, en willende daarin te gemoet komen, voor zoo veel zulks, behoudens de bestaande wettelijke bepalingen, kan geschieden; alsmede allen mogelijken waarborg daarstellen tegen elke met den geest der wet strijdige toepassing, en *bepaaldelijk tegen iedere krenking der verschillende gevoelens, waarvan de vrijheid bij de grondwet is verzekerd*;

» Gezien enz.

Art. 6. van hetzelfde besluit magtigt ieder, aan wien het verlof tot oprigting eener lagere school door eenig gemeentebestuur mogt zijn geweigerd, zich alsdan te wenden tot gedeputeerde staten, welke dan die weigering opheffen of bekrachtigen.

De nieuwspapieren hebben ons dezer dagen gemeld, dat de gedeputeerde staten van Zuid-Holland hebben bekrachtigd eene weigering van het gemeente-bestuur van 's Gravenhage, aan de heeren Groen van Prinsterer c. s. tot oprigting *eener bijzondere school der 1ste klasse*. De gronden dier weigering zijn, onder anderen:

» Omdat deze school, door het bepaalde schoolgeld van *f* 15 's jaars, gerangschikt moet worden onder de bijzondere scholen der 2de klasse, aan welke in deze stad geene behoefte is;

» Omdat er daar ter stede overvloedige gelegenheid is om behoorlijk *godsdienstig christelijk* onderrigt te erlangen."

Den eersten grond, dat de aanvraag luidt tot oprigting eener school der 1ste klasse, dewijl zij inderdaad is eene school der 2de klasse, kunnen wij, daar ons de stukken ontbreken, niet genoegzaam beoordeelen. Wanneer evenwel het kenmerk alleen, (zoo als men uit de woorden moet opmaken) daarin gelegen is, dat de leerlingen een bepaald schoolgeld van *f* 15 's jaars moeten opbrengen, zoo den wij ons daarmede slecht kunnen vereenigen.

Art. 3 van het *reglement*, A, *voor het lager schoolwezen en onderwijs binnen de Bataafsche republiek*, behoorende bij de wet van 3 april 1806, beschrijft als *bijzondere scholen der 2de klasse*:

» De zoodanige, die, zonder *eenigerhande* vasten onderstand of bezoldiging, hoor onderhoud *geheel en al* vinden uit het [illegible] van de schoolgelden en kostpenningen der af- en aankomende leerlingen."

Het feit dus, dat er een vast schoolgeld wordt betaald, is niet voldoende, om aan de school het karakter te geven van eene school der 2de klasse. Er [illegible] school *geheel en al* uit die schoolgelden gevonden werd, dan of het alleen eene *te gemoet-koming* in de kosten was zonder *eenigerhande* andere vasten onderstand of bezoldiging.

Die grond alleen, echter, zou — al ware hij bewezen — niet voldoende zijn, en wordt dus bijgevoegd; aan welke (scholen der 2de klasse) hier ter stede » *geene behoefte* is." Wat verstaan het gemeente-bestuur van 's Gravenhage en gedeputeerde staten van Zuid-Holland onder het woord *behoefte*? Bedoelen zij er mede, dat de stad 's Gravenhage gelegen is met een overvloed van scholen der 3de klasse? Doch dit is de vraag niet. Wanneer ergens in eene plaats een overvloed is van winkeliers, die allen even goede waar, voor even billijken prijs leveren, dan kan men met regt zeggen, dat er geene behoefte bestaat aan meer winkeliers, in dat zin, dat het den koopers onverschillig is bij welken *persoon* hij zijn goed koopt, wanneer hij steeds verzekerd is van de deugdelijkheid der stof. Doch geheel anders, als in het materiële, is het in het immateriële. Ook hier gaat men ter markt, ook hier heeft men kopers en verkoopers; doch het onderscheid ligt hierin, dat, eer [illegible] als in het materiële de deugdelijkheid bewijsbaar is, zulks onbewijsbaar is bij het immateriële. Hier hangt de waarde [illegible] uitsluitend af van het gevoelen van hem, die er gebruik van wil maken. Voldoet, hetgeen bestaat, niet aan *zijn* begrip van deugdelijkheid, dan kan hij met volle regt zeggen: Er is *behoefte* aan » dergelijke instellingen." En wanneer hij nu voor zich en zijne medestanders eene dergelijke inrigting wil daarstellen, overeenkomstig met zijn begrip van deugdelijkheid, — dan kan men hem niet terugwijzen door te zeggen: « Er is *geene* behoefte; » er zijn reeds eene menigte inrigtingen voor zoo- » danig eene immateriële produktie; » want het is de vraag niet of er zulke *inrigtingen* zijn, maar of die inrigtingen *goed* zijn; en daar dat begrip van *goed* geheel subjektief is, kunnen wij *ons* begrip van goed niet voor het *zijne* in de plaats stellen. Voor hem is het alsof er geenerlei zulke inrigtingen bestonden. Er komt bij, dat hier niet alleen op de *zaak*, maar degelijk ook op den *persoon* gelet wordt. Even weinig als men iemand zou mogen noodzaken om alleen zich aan *dien* advokaat, aan *dien* geneesheer, aan *dien* geestelijke, toe te vertrouwen, — mag men hem dwingen zich alleen van *dien* onderwijzer, en niet van eenen naar *zijne* keus te bedienen.

Waartoe dient de bevoegdheid van gemeente-besturen en gedeputeerde staten, waarvan artikel 6 melding maakt? Om aan het onderwijs éene zelfde eenvormige strekking te geven? Opdat geleerd zou worden, wat zij, gemeente-besturen en gedeputeerde staten, voor goed en oirbaar houden? Hoezeer men ook hier te lande in vrijzinnige begrippen ten achter moge zijn, — zulk eene uitlegging zou slechts weinigen tevreden stellen. De taak der regering *kan en mag* geene andere zijn, dan om toe te zien, dat er op geene school onzedige, onwettige, rustverstorende stellingen worden geleerd. Binnen die grenzen behoort elk vrij te zijn, om voor de zijnen zulk onderwijs te kiezen, als hem meest geschikt voorkomt. Neemt men die uitlegging niet aan; beschouwt men het onderwijs als eene *bevoegdheid* van het gezag, als een *regt* der overheid, die kan laten onderwijzen *hoe* en *wat* zij wil, — dan verandert men, wat eerst eene zorg scheen te zijn, in eenen ondragelijken dwang. Een dwang, zoo veel te onredelijker, daar vermogenden het privilegie hebben, van zich door het huis-onderwijs daaraan te onttrekken, terwijl de onvermogenden genoodzaakt zouden zijn, zich òf zulk een onderwijs te laten opdringen, òf wel er geheel en al van af te zien (1).

Kan men niet ontkennen, dat het oordeel over de waarde van het onderwijs geheel subjektief is, en zijn er geene beletselen van den kant der moraliteit of der publieke orde aanwezig, — dan ziet men moeijelijk in, hoe de uitspraak van gedeputeerde staten overeen is te brengen met het motief van het besluit van 2 januarij.

De tweede grond was:

« Omdat er daar ter stede overvloedige gelegenheid is om behoorlijk *godsdienstig christelijk* onderrigt te erlangen."

Dezelfde aanmerkingen, welke wij tegen den eersten grond hebben aangevoerd, keeren hier met verdubbelde kracht terug. Wanneer reeds het oordeel over de waarde van het onderwijs aan het publiek gezag ontsnapt, nog veel meer heeft zulks plaats bij het oordeel over wat *godsdienstig* en *christelijk* is. Wanneer het de vraag gold, wat zulks *niet* is? zou men misschien kunnen beginnen, met te antwoorden: « Andersdenkenden tot ons geloof te » willen dwingen is strijdig van den heer Groen beweert, dat het onderwijs *niet godsdienstig*

(1) » Ook het gebrek van zulk eene weigering (op het bezoeken) is begrensd. Wanneer zij [illegible] particulieren » minderde, instellingen van onderwijs [illegible] op te rigten; wanneer zij deze in den vorm, de orde [illegible] methode der publieke » gestichten dwong; wanneer zij tot het bezoek van aangewezen » scholen verplichtte [illegible] ing en had regt te buiten [illegible] het nationale onderwijs, dan [illegible] bevoegdheid."

THORBECKE *Aant.* II. 297.

on-christelijk is. De gemeenteraad en gedeputeerde staten, daarentegen, verzekeren, dat het zulks allezins is. Maar op welken grond? « Omdat *wij* » er zeer door gesticht worden, » antwoorden de gemeenteraad en gedeputeerde staten. En op welken grond meent de heer Groen het *an*-godsdienstig en *on*-christelijk? » Omdat *ik* er door ontsticht word," antwoordt de heer Groen. Nu zegt art. 6 van het besluit van 2 januarij, » dat gedeputeerde staten, » *naarbevind van zaken*, de weigering zullen kunnen handhaven, of wel de oprigting der school » inwilligen. *Naar bevind van zaken*, zal hier toch wel niet beteekenen, *naar dat het zonneschijn is of regen; naar dat gedeputeerde staten goed of kwalijk geluimd zijn:* ook wel niet, *naar het individueel gevoelen van de leden van dat kollegie;* maar men zal moeten opklimmen tot de *ratio legis*, hier uitgedrukt in het motief: » — — — — en » *bepaaldelijk* tegen iedere krenking der verschillende gevoelens, waarvan de vrijheid bij de » grondwet is verzekerd." En wanneer nu artikel 188 der grondwet, met eene minder juiste uitdrukking, doch in eenen niet twijfelachtigen zin zegt: » De volkomen vrijheid van godsdienstige » begrippen wordt aan elk gewaarborgd," kan men dan zeggen, dat gedeputeerde staten dien overeenkomstig handelen, wanneer zij tegen iemand zeggen: » *Gij* zult uwe kinderen dáár godsdienstig onderrigt laten genieten, omdat *wij* er ge» sticht worden." ? Zullen gedeputeerde staten zich aanmatigen den heer Groen voor te schrijven, wat *hij* moet gelooven? Zullen zij hem leeren, wat *hij* voor *godsdienstig*, voor *christelijk* moet houden? Inderdaad eene zonderlinge pretentie!

Advertentien

*** Getrouwd:

F. VAN LEERSUM

en

W. H. SMITS.

Eindhoven, 14 *Januarij* 1845

Algemeene kennisgeving.

TE KOOP

4 OLYPHANTS-TANDEN

Te bevragen bij J. VAN SON, mr. Smid, te *Boxtel*, brieven *franco*.

De Notaris S. P. A. DE BRUIJN, residerende te *Beers*, zal, namens zijne Principalen, voor den tijd van 6 Jaren, publiek

VERPACHTEN:

Den van ouds bekenden welbeklanten *Reekschen* Steenen

Koorn-windmolen,

met het daarbij gelegen **Woonhuis**, annexe SCHUUR en MOESTUIN met BOUWLANDEN.

In gebruik te aanvaarden MOLEN, HUIS en SCHUUR, op *primo Mei*, den TUIN, *St. Peter* en het BOUWLAND, *Stoppelbloot* van dit jaar.

De verpachting zal geschieden ten huize en herberge van H. J. VAN DER MEULEN, te *Reek*, op *Vrijdag den* 31 *Januarij* 1845, des namiddags om 2 ure.

Nadere informatiën te bekomen ten kantore van voornoemden Notaris, brieven *franco*.

Er is een **HUIS** te HUUR te *Tilburg*, in de Wijk-Kerk, No. 2016 in het Nieuwland, bestaande in eene BAKKERIJ en WINKEL, geschikt voor alle affaires; al de GEREEDSCHAPPEN zijn hierbij te huur. Deze huur kan aanvang nemen *den* 15 *April* 1845.

Al die zich hiertoe wil aanbieden, moet zich adresseren bij CORNELIS DE JONGH, te *Tilburg*.

*** De brief E. T. B. *f* 3500,— is ontvangen.

*** Les personnes qui tiennent à avoir toujours la bouche fraîche et conserver leurs belles dents, n'ont qu'à se servir de l'Eau de M. *Désirabode*, *Dentiste du Roi*, elle calme aussi les douleurs de dents et guérit la carie. — Prix: 2 et 3 fr. — On la trouve à Amsterdam, Gromberg et Selis, apothekers, Hoerengracht bij de Vijzelstraat, 109; Rotterdam, Voorhoeve, ph., Kleine Draisteeg, L. 16; Roelands, rue Haag, 262; Utrecht, Reuser byoutier, sur la New Gracht et sur la rue Gantzohart; Haarlem, Morits, coiffr., Middelbourg, van de Hamer, ph., grand Marché, L. No. 10; Maestricht, Dumis, rue des Tourneurs, 758; Dordrecht, Mikies, ph.; Bréda, van Mens, ph.; Arnhem, Dufresne, coiffr., Vijzelstraat; Leeuwarden, van Haagens coiffr.; Bois le Duc, D. A. A. De Rooy, libr.; Leyde, Knaap, Breedestraat, 236, la Haye; Boen, Md. de modes et nouveautés; Luxembourg, Richard Reuter, ph., Place du Marché.

*** Bij *C. POTHAST*, Boekhandelaar te *Nijmegen*, uitgegeven:

I. **Aanvankelijk Rekenboek**, bevattende praktisch toegelichte en daarop toepasselijke onuitgewerkte voorstellen der Hoofdregels, ook op benoemde getallen toegepast. Door *C. POTHAST*. 1e. Stukje. Prijs 10 Cts.

II. **Antwoorden** op de Voorstellen. à 7½ Cts.

III. **Twaalftal Voorschriften** bij het onderwijs der schrijfkunst, vrij uit de hand geschreven, gevolgd enz. Bestaande uit kenrig gesteendrukte modellen voor Brieven, Rekeningen, Kwitantiën, Wissels, Acceptatiën en Huurcontracten.

Het twaalftal in een bandje à ..... 30 Cts.

Ook verkrijgbaar te *'s Bosch* bij de Gebr. VERHOEVEN, te *Tilburg* bij de Wed. VAN GEMERT, te *Breda* bij VAN GULICK EN HERMANS, te *Bergen op Zoom* bij VORSTMAN, te *Oosterhout* bij MOONEN, te *Helmond* bij VAN KELCKHOVEN EN Zn., te *Grave* bij VAN DIEREN, te *Ravenstein* bij VAN DEN HEUVEL, te *Arnhem* bij Meijer, te *Rotterdam* bij VAN BELLE en verder alom.

HERVATTING VAN DIENST

DOOR DE

'S HERTOGENBOSSCHE

STOOMBOOT-SOCIETEIT

Van **'s Hertogenbosch** op **Rotterdam:**

Den 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28 en 30 Januarij, des morgens ten 7½ ure.

Van **Rotterdam** op **'s Hertogenbosch:**

Den 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29 en 31, des morgens ten 8 ure.

ZILVEREN KERK-WERKEN.

De ondergeteekende heeft de eer te berigten, dat zijn winkel steeds voorzien is van VENERABELS, CIBORIUMS, KELKEN, MIS-BOEK-VATEN, WIJN-AMPULLEN met en zonder SCHENKBLAD, SCHILDEN en KLAMMEN op MISSALEN, LIEVE VROUWEN KROONEN, CHRISTUS-BEELDEN met KRUISSEN enz. enz. en dat hij bij buitengewone aanvragen van zeer kostbare stukken, immer in de gelegenheid is, die met den meesten spoed en naauwgezetheid uitte voeren, vermits die artikelen op deszelfs, ten zijnen huize gevestigd Fabriek worden vervaardigd.

W. T. HERMANS,

te *Eindhoven*.

*** Iemand, die vijf jaren lang in eene Kostschool werkzaam geweest is, vijf jaar, van de R. K. Godsdienst en van de geluigschriften voorzien, in staat tot het geven van onderrigt in de FRANSCHE en DEENDUITSCHE TALEN, in de beginselen der HOOGDUITSCH en ENGELSCH, alsmede in het REKENEN en TEEKENEN, wenscht als **Secondant** geplaatst te worden.

Men gelieve zich met *franco* brieven, onder Lett. C. S. te adresseren aan het Postkantoor op *Texel*.

*** A. J. VAN DEN BOSCH, Notaris te *Udenhout*, zal aldaar, voor J. BURGMANS, de kinderen F. BURGMANS en C. BURGMANS, op *Donderdag den* 23 *Januarij* 1845, in het openbaar verkoopen ongeveer

300 stuks

EIKEN BOOMEN

van eene aanzienlijke lengte en dikte, geschikt voor Molen-, Wagen-, Knik- en Timmerhout en andere werken, waarvan Eiken Hout wordt vereischt; en wijders in eene partij

ESSCHEN-, BERKEN- EN MASTENBOOMEN

Allen staande op hunne Goederen, gelegen te *Udenhout*, in de Horsten, alwaar de verkooping plaats hebben en aanvang nemen zal des voormiddags ten tien ure.

Graanmarkt.

VAN

's Hertogenbosch,

van 13, 14 en 15 Januarij 1845.

ROGGE, BOEKWEIT en HAVER is ingevoerd tegen den laatst genoteerden koers vrij goed van de hand gegaan; het navolgende is besteed geworden per Nederlandsch mud, als:

ROGGE, ... *f* 5.10 a *f* 5.15

BOEKWEIT. . . . . - 3.50 a *f* 4.60

HAVER . . . . . - 1.65 a *f* 2.20.

Presumtieve waarde op wigt:

Rogge van 72 N. P. het mud *f* 5.05, of per N. P. 7 c.

Boekw. » 65 » » » *f* 4.40, » » 65 »

Haver » 44 » » » *f* 2.20, » » 5 »

Zijnde de middelprijs van de Rogge, waarnaar de zetting van het brood op donderdag den 16 januarij is geschied *f* 4.90.

De 3 Nederlandsche ponden roggebrood 25½ cent.

Het Nederlandsch pond boter *f* 0.60 a *f* 0.65.

De zetting van het tarwe brood wordt almede geregeld naar de prijs-courant der beurs van Rotterdam, welke is als volgt:

Tarwe. Per mudde.

Oude Zeeuws, Oleum en Kl. [illegible] mid. *f* 7.60.

Nieuwe » » [illegible] *f* 6.37½

Rijn en Kleefsche, 1843, id. *f* 8,41

Kleefsche en Hollandsche, 1843 id. *f* 8,93

Amsterdam den 15 januarij [illegible]

Rogge is alleen bij partij verkocht, 129 [illegible]

Pruis. *f* 160.

Tarwe, Gerst en Haver zonder handel.

Raapolie flaauw door op levering tot de verlaagde prijzen minder verkopers: per 6w. *f* 35½, in de stad *f* 37, Vlieg. *f* 34½, in de stad *f* 37½, per Sept. en Oct. *f* 34 a ½

Lijnolie per 6w. *f* 27½, Vlieg. *f* 26½, Hennepolie per 6w. *f* 34, Vlieg. *f* 33.

Beurs van Amsterdam.

Woensdag [illegible]

W. S. 2½ [illegible]

per 100. [illegible]

93½, 100, Dito 97½ Ct. 92, Haarlem 1474, 1484

Spoorweg [illegible]

Ardoins 185 p. st. 24, 23½, Oude [illegible]

Coupons 25½, 26. Passive [illegible]

60. Oude Russen 4 Ct. 99 [illegible]

Ter drukkerij van D. A. [illegible]